het koor uit zoo als het moest en haar kristalheldere stem leek me voor dit werk wel zeer bijzonder geschikt.

Ook alt (Theodora Versteegh) en tenor (Jac. van Kempen) gaven blijvende indrukken van schoonheid.

Zooals ik reeds bij het doorwerken van het pianouittreksel verwacht had, maakte niet geringen indruk de vondst in koor No 19, dat de ons welbekende melodie van Psalm 51 in het orkest gebruikt wordt wanneer het koor dien Psalm zingt.

Het koor! Waarlijk, het had een zware taak al was die niet zoo omvangrijk. No 17, dat zoo samengesteld is, werd prachtig gezongen. Van No 24 was de inzet bijzonder fijn. En het nogal vaak voorkomende unisono was dikwerf zeer zangerig.

Voeg daarbij, dat Schoonderbeek weer met veel entrain dirigeerde en allen op zijn fascineerende manier bezielde, en ge zult begrijpen, dat naar mijn meening „Excelsior" alles heeft gedaan wat ervan gevraagd kon worden en dat het ingang vinden van dit nieuwe werk niet het minst aan de krachtige hulp, die dit verdienstelijk koor aan den bekwamen dirigent heeft gegeven, te danken zal zijn.

Ik noem ten slotte nog het zeer mooie eindkoor No 28, met dat fraaie koraalachtige zingen.

Ik zou deze compositie vaker moeten en willen hooren om dieper erin door te dringen. Ik geloof ook, dat dit de moeite zou loonen, en dat spoedig ons oor zou wennen aan dit soms eerst wat vreemde. Ik hoop dus, dat Schoonderbeek volhoudt en ons verder brengt in deze lijn.

Ik hoop het ook, omdat me, bij het vele Duitsch, dat we op dit terrein meestal (en gaarne!) hooren, telkens weer trof, hoe nobel ook het Fransch kan zijn en welk een innige schoonheid het kan openbaren, wanneer een bekwaam kunstenaar het als zijn instrument gebruikt.

de M.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Een verschrikking.

Daar zijn dingen, die iemand bang maken met een vrees, die hevig pijn doet.

Er werd zoo heel onschuldig een pakje op mijn schrijftafel gelegd. Een boek, ter recensie. Wel niet voor „De Reformatie", maar desniettemin mag ik het hier wel vertellen. De schrijver van het boek heeft een naam van zijn ouders ontvangen, en staat bij den burgerlijken stand ook wel met een eigen naam bekend, maar hij durft dien naam niet te noemen. Hij noemde zich: A. Morvincit. Dat is in meer kringen tegenwoordig gewoonte, om een naam aan te nemen, die aan het Latijn is ontleend, terwijl dan de woorden een beetje onherkenbaar zijn op 't eerste gezicht. Natuurlijk bedoelt de meneer, die dit boek schreef, — ik hoop tenminste, dat het geen „hij" is — Amor vincit; dat is „de liefde overwint".

De titel van het boek is „Schadelijk of onschadelijk? Nieuwe inzichten omtrent een oud erotisch vraagstuk". Waar het uitgegeven is, doet niet ter zake. Wat het kost evenmin; ik hoop van harte, dat het welhaast zelfs voor geld en goeje woorden niet meer te krijgen is, omdat de heele oplaag moest worden verwezen naar den papiermolen.

Dit boek is schadelijk.

En schandelijk. Vreeselijk schandelijk.

Het is erger dan de meest perverse roman. Immers in zulk een roman vindt men de teekening van een geval, en onze jonge menschen, die het lezen worden misschien min of meer geprikkeld, wellicht heel erg geprikkeld, maar bij hen, die tenminste nog eenig schaamtegevoel hebben, wordt achteraf toch een zeker schuldgevoel gemerkt.

Maar dit boek van ruim honderdtwintig pagina's dient zich aan als hoogwetenschappelijk; het is geschreven in populairen trant; het gaat bijna nergens boven de bevatting van onze jonge menschen; het haalt bij het betoog bekende typen als Wundt en Jelgersma, Dr Rutgers en Dr Moll, Freud en Prof. Groenewegen, Stekel en Prof. Kalff, ja zelfs Kuyper en F. L. Rutgers.

En dat om te „bewijzen", dat de zonden, die in Rom. 1 zoo scherp worden geteekend, natuurlijk en onschadelijk zijn.

Het beschrijft, bijna in de finesses, homosexualiteit en dergelijke, en drukt brieven af, waarin jongens vertellen, hoe ze kwamen tot de zonde van Sodom, en hoe ze zich daaronder voelden.

De schrijver zegt uitdrukkelijk, dat het boek geschreven is om hen, die onder de onnatuurlijke zonde nog een zeker schuldgevoel hebben, van dien „last" te bevrijden.

En dat alles in naam van de wetenschap.

Daarbij komt, en dat maakt alles nog zooveel meer érg, dat het boek mij geschreven schijnt door iemand, die geen vreemde is in de christelijke kringen. Indien hij dat wel is, dan heeft hij toevallig enkele dingen gelezen, die waarlijk niet gemeengoed zijn onder de buitenwacht, en dan heeft hij zich termen aangeleerd, die uit anderen kring, dan in dat geval de zijne is, stammen. Op psychologische gronden zou ik haast zeker durven zeggen: de schrijver heeft onzen kring heel na gestaan, en houdt zich wellicht nog in christelijken kring schuil.

Op enkele dingen wil ik wijzen.

Hij bespreekt het keurige werkje van Johanna Breevoort: „Stomme zonden". Natuurlijk wordt het geweldig afgekeurd. En wanneer hij dan eenige van de door haar aangehaalde teksten noemt, dan heet het: „nu denke men over deze „daverende dingen" niet gering. Dat gaat gemakkelijk voor den niet-kerkelijken mensch, die teksten en termen, ternauwernood kent. Voor hem zijn ze hol. Maar voor honderden jongelieden uit christelijke kringen zijn ze vol. Vol waarheid en vol ernst. En daarom vol verontrusting en vol verschrikking, als ze in zoo'n geschrift in brieschende slagorde tegen hen worden opgehitst en op hen worden losgelaten".

Later heet het: „Niemand minder dan F. L. Rutgers en A. F. de Savornin Lohman, toenmaals hoogleeraren, hebben samen eens uitgemaakt, dat iemand niet onbewust oneerlijk kan zijn. Hun oordeel rustte op taalkundige en zielkundige gronden. Ze hadden de zaak als commissie onderzocht. Gunning had n.l. Kuyper „onbewust oneerlijk" genoemd en wilde dat niet terugnemen. Kuyper stelde toen de benoeming van een commissie voor . . ."; het verdere doet voor ons niet ter zake.

We letten hier op de volgende dingen: de uitdrukking: „teksten en termen"; den term: „Waarheid en ernst"; idem: „slagorde". Maar sterker is het feit, dat de schrijver zegt: „niemand minder dan" . . . . en dan volgt eerst de naam van F. L. Rutgers! Dat is van een man, die niet uit onzen kring komt niet te begrijpen. Wij kennen de zoo buitengewone beteekenis en de vele gaven van dezen groote, maar iemand, die zweert bij Stekel en Freud, die zich voordoet als medicus en psychopatholoog, kan zulk een uitdrukking toch feitelijk alleen gebruiken, wanneer hij ze heeft als een erfenis uit zijn kring. Daarbij, de geheele bizonderheid, die hij in dit stukje beschrijft, is toch alleen bekend aan hen, die door „toevallige" omstandigheden er kennis van namen, óf het moeten menschen uit onzen kring zijn. En wat de deur wel dicht doet: hij voert „Gunning" in, zonder voorletters, zonder nadere omschrijving, als een bekend type, evenals Kuyper. Van Kuyper moge dit te verstaan zijn, van Gunning zeker niet. Dit nog temeer, waar hij overigens nogal kwistig is met het schrijven van voorletters. En het kan hem bekend zijn, dat er zeer vele Gunnings zijn. Hij verraadt met dit doen, dat „de" Gunning voor hem een bekend type is, van welken hij verwacht, dat ook zijn lezers hem onmiddellijk tehuis kunnen brengen. Deze dingen (en het zijn maar enkele van de vele aanwijzingen) alle tesamen genomen, geven o.i. ons het recht hier het vermoeden uit te spreken, dat we te doen hebben met iemand, die in christelijken kring leefde of nog leeft.

En dat maakt het dubbel bang.

Een maatschappij, die dergelijke lectuur duldt, is voor den ondergang rijp.

Jonge menschen, die nog een weinig schaamtegevoel hebben, zullen met verachting zich van zulk geschrijf af keeren. Maar het hart van den mensch is boos. En de verleiding sluipt. En het gevaar voor de sexueele zonde is zoo héél groot.

We kunnen niet anders dan een angstkreet laten hooren.

Alleen we kunnen nog vragen, of hier de overheid geen taak heeft. Dit boek is duizendmaal erger dan „de Hel" van Barbusse. Hier wordt men in naam van de wetenschap gevraagd te zondigen; hier wordt het kwaad gepropageerd;

---

stuur. In den hoogsten zin is hier de aanslag gepleegd op het hart des evangelies: kanoniek en apokrief worden geen variaties van elkander, doch blijken hier gescheiden door een antithese. Want de kanonieke evangelist bedekt de moeite niet; hij laat ons eerlijk in den tobbenden boetgezant, Herodes' gevangene, Johannes den Dooper, zien, hoe zwaar het te verstaan is, dat in Christus Jezus de „dag des Heeren" aangebroken is, èn dat er toch maar niets gebeurt, dat op een wereld-katastrofe gelijken kan.

Maar de pseudo-evangelist plooit alles glad: nauwelijks komt het kind Egypte binnen, of „vervuld" wordt de profetie, die den tuimel van Egypte's afgoden eens voorspelde. Maar dat is een aanslag op het waarachtige evangelie te noemen. Want wie rondom den geboren Koning der Joden alles gladstrijken wil, wat maar oneffen scheen, die kan nooit meer zeggen, dat Christus ook een rots der ergernis is; die heeft zich verzet tegen de prediking van de ergernis en de dwaasheid der kruises. De apokriefe geest heeft die ergernis niet kunnen dragen en die dwaasheid niet kunnen verteren. Dat is ook aan anderen wel overkomen. Maar hij heeft tegen die prediking, die in zijn ooren eenmaal geschied was, zich hartgrondig verzet; hij heeft een „evangelie" geschreven, dat min of meer protest is tegen de adventsgedachte, en dat God verbieden wil, den „dag des Heeren" te doen lichten weer in onderscheiden „uren". Zoo is juist in de vertroebeling der adventsprediking de apokriefe geest veroordeeld door zichzelf. Feitelijk gaat hij uit het christendom terug naar het verlaten jodendom. En in de consequentie daarvan ligt ook dat verschrikkelijke: den Heer der heerlijkheid wederom kruisigen en openlijk te schande maken. Want die de vervlogen dagen niet eerst heeft onderscheiden, die kan op den éénen grooten dag de uren niet meer afroepen. Doet hij het toch, dan is zijn parmantigheid gruwelijke overmoed. Hij roept de uren af van het feest; maar hij weet niet of het wel de feestdag is; en het programma is hem niet getoond.

* * *

Ten slotte: het verbaast na al wat voorafging niet meer, dat de apokriefe „evangelist" het werk van den Christus niet kent, noch predikt zóóals het waarlijk is.

Ja, vooral als we daaraan denken, wordt ons klaarder dan ooit: dat de geest van het apokriefe bijdenksel niet verdragen kan de verborgenheid van den Christus, die komt als ergernis en dwaasheid. De kanonieke Matthëus doet het verhaal b.v. van den kindermoord van Herodes. Gemakkelijk is zulk een bericht evenmin voor wie het leest als voor wie het schrijft. Om het éene kind Jezus vallen zooveel anderen; Rachel wil niet getroost zijn; en Israël, dat naar het vleesch is, vergeeft het nóg steeds niet aan Maria's zoon, dat hij het is, om wien Rachel weenen moet, wijl de kinderen des vleesches geen kinderen Israëls meer zijn. Maar het protevangelie van Jacobus neemt de groote aanklacht tegen Jezus weg; niet weet niet, dat het daarmede diens wezen schendt. En daarom laat hij Herodes niet Jezus, doch Johannes zoeken; Johannes, den lateren Dooper. Zoo worden er twee ergernissen; behalve Jezus is ook Johannes het geworden. Maar wie de ergernissen vermenigvuldigt, neemt haar verschrikkelijkheid weg; struikelblokken, die naast elkander worden neergelegd, worden straks gemakkelijk plaveisel. Trouwens, terwijl het kanonieke evangelie aan het mikpunt van Herodes' vervolgingswoede niets anders dan de vlucht overlaat, daar heeft het protevangelie van Jacobus een meer aristocratische interventie des hemels bedacht: er is een berg, die splijt en die aan Elisabeth schuilplaats biedt met haar kind. Daar is al heel wat aanstoot minder. De moeilijkheden, de struikelblokken, worden dus wel vermenigvuldigd (naast Jezus óók Johannes, om wien anderen moeten lijden), doch tegelijk worden de scherpe punten er af geslepen: want een geopende bergwand, die aan vervolgden schuilplaats geeft, is toch minder prozaisch dan een heel gewone vlucht naar Egypte! Zie het plaveisel der gedachten! Want de valsche profeet vleit met de tong; en de apokriefe evangelist is zijn epigoon. Hij neemt ergernissen weg; en dat is van ouds het „beroep" der valsche profeten geweest.

Een tweede — en groote — fout van de apokriefe verdichting is hierin gelegen, dat zij kwistig is. Het kanonieke evangelie is dat niet. Het is sober in woorden; doch de apokriefe mensch strooit uitroepteekens over zijn geschrift; ontsteekt een bont vuurwerk van wonderen en teekenen, die over elkaar heen tuimelen en door elkander heen schieten en die natuurlijk oogenblikkelijk verdwenen zijn, opgelost in de duisternis, die u nóg niet zeggen kan, waar ge uitgekomen zijt, gij, met alle wonderen om u heen. Het kanonieke evangelie is — men vergunne de uitdrukking — „zuinig" op engelenverschijningen. In den Kerstnacht zijn ze nog veel in getal; minder reeds doen ze op paaschfeest; nog meer trekt zich hun dienst terug op Hemelvaartsdag. En wie heeft ze op den Pinksterdag gezien? Ach, een mensch heeft gepredikt; en wie een Galileesche visscher hoorde preeken, die talen om de engelen niet; zelfs niet om den engelenzang. Men voelt: hier is een gedachte. Het kanonieke evangelie zegt u: het gaat in den Christus en in zijn werk niet om de engelen, en niet om hun schoone liturgie. Het gaat om de menschen. Daarom moeten de engelen zich terugtrekken en op den voorgrond hebben de menschen te treden. Een visscherspreek is op een later uur van den „dag des Heeren" meer waard dan heel een engelenzang op een uur „dat voorafging". Doch tegenover die genadige intrekking van den zichtbaren engelendienst staat nu in het apokriefe verhaal de groote gemakkelijkheid, waarmee de auteurs over engelen beschikken. Ze graaien in de engelen, gelijk in Tondalus' visioenen de duivel in zielen.

En dat is wel een der ergste zonden van het apokriefe evangelie. Het ontrooft ons de genade; het is eerst niet tegen den mensch, want het neemt hem alle ergernissen af. Maar tenslotte laat het hem alleen staan, zonder genade, zonder verzoening, zonder vrede met God.

Het apokriefe kerstverhaal weet niet te schrijven: dat het alzoo MOET geschieden. Tel, zoo ge kunt, de gevallen, waarin het kanonieke verhaal zegt: het MOEST geschieden; Christus moest alzóó lijden en sterven en MOEST alzóó in Zijn heerlijkheid ingaan. Er is noodzaak; een goddelijk moeten; een moeten voor den Knecht des Heeren, den Gezondene krachtens een vrederaad van God. Maar tot dat MOETEN heeft de apokriefe verbeelding zich niet kunnen verheffen. Zij verkwist, zij verbeurt alles, want ze is zoo weelderig als de natuur; doch Christus is één en de genade is „duur"; want zij is niet uit de natuur, doch uit den Eeuwigen Geest. De apokriefe schrijver zoekt het wonder om het wonder. Het is bij hem hoogstens betoogkrachtig; doch het wordt nimmer schathouder van genade.

En wie geen genade kent en toch wat betoogen wil, die moet wel vervallen tot den kunstmatigen pronk, den valschen schijn; wie niet de hoogste liefde zeggen kan, Gods liefde tot zondaren, en toch om en bij haar Tempelwanden op een stellage gaat staan om te betoogen, die kan niet anders dan met „luidende schel" en „klinkend metaal" voor zich en zijn God rinkinken.

Maar God heeft deze dingen den wijzen en verstandigen verborgen en den kinderkens ze geopenbaard. Voor de wijzen en verstandigen lijken kanoniek en apokrief op elkaar als twee druppels water; hoogstens is er tusschen die twee variatie; doch een antithese — neen! Ja, de stem van den herder en die van den vreemde — ze gelijken elkander ook. Maar de schapen hooren Mijn stem en zij volgen Mij. Doch den vreemde zullen zij geenszins volgen. Laat ons vreezen, dat behalve de os en de ezel van Jesaja 1 niet ook het schaap van Joh. 10 ons in schaamte zet voor God.

K. S.